

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри ортопедичної стоматології Івано-Франківського національного медичного університету МОЗ України Ожогана Зіновія Романовича на дисертацію аспірантки Коросташової Марії Анатоліївни «Удосконалення діагностики та комплексного лікування пацієнтів з дисфункціями скронево-нижньощелепного суглобу, обумовлених змінами гормонального стану» представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Полтавського державного медичного університету МОЗ України на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 = Охорона здоров'я за спеціальністю 221-Стоматологія

Актуальність теми дослідження

На даний час спостерігається значна поширеність дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба, яка має різного ступеня складності клінічний перебіг і часто діагностується у жінок. Недостатньо вивченими на даний час є питання патогенезу захворювань скронево-нижньощелепного суглоба зокрема, вплив на стан СНЩС ендокринних чинників і гормональних змін. Особливу увагу привертає питання впливу рівня естрогенів на стан суглобових структур у жінок з регулярним менструальним циклом та у жінок із аменореєю. Встановлення зв'язку між рівнем гормонів і змінами в структурах суглоба може значно покращити діагностику і лікування цієї категорії пацієнтів. Для загального аналізу стану щелеп, зубів та СНЩС застосовуються рентгенологічні методи, зокрема ортопантомографія та конусно променева комп'ютерна томографія, які дозволяють виявити дефекти кісткової тканини, оцінити форму суглобової головки та діагностувати можливий вивих і стан диска СНЩС. Магнітно-резонансна томографія надає детальнішу інформацію про стан суглобового диска (меніска), зв'язок, м'язів та кісткових структур, а також дозволяє діагностувати внутрішньосуглобові функціональні розлади СНЩС. У порівнянні з рентгенологічними методами МРТ має перевагу завдяки високій

точності в оцінці тканин і структур суглоба. Отже, на даний час недостатньо вивченими залишаються питання впливу гормонального стану пацієнтів на прояви і розвиток захворювань СНЩС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи кафедри пропедевтики хірургічної стоматології Полтавського державного медичного університету «Обґрунтування та впровадження аспектів комплексного лікування функціональних порушень з удосконаленням технологій оперативних втручань при захворюваннях щелепно-лицевої ділянки», державний реєстраційний номер 0120U105551. Здобувач є безпосереднім співвиконавцем даної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації та їх вірогідність

Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в дисертації, відзначаються високим рівнем обґрунтованості. Метою дисертаційної роботи підвищення ефективності діагностики у пацієнтів з хворобами скронево-нижньощелепного суглоба через вивчення впливу гормональних змін на функцію та топографію елементів суглоба та подальше застосування ортопедичної корекції в складі комплексного лікування. Для досягнення даної наукової мети автором поставлені конкретні задачі дослідження стосовно визначення факторів ризику розвитку патологій СНЩС, оцінки кореляції між внутрішньосуглобовими патологічними змінами в СНЩС та рівнями естрадіолу і остеокальцину, визначення ефективності оклюзійної терапії. Для вирішення поставлених завдань здобувачкою було обстежено 220 пацієнток, яких розділено на ряд клінічних груп, а також обстежено 73 студенток та 45 чоловіків.

Дисертантка використовує широкий спектр сучасних методів дослідження, зокрема магнітно-резонансну томографію, зонографію, ортопантомографію, електроміографію, методика вимірювання протонної щільності менісків, що дозволяє отримати об'єктивну інформацію про стан

СНЩС. Результати дослідження підкріплені статистичним аналізом, зокрема застосуванням критерію Вілкоксона та χ^2 -тесту, що забезпечує достовірність отриманих висновків. Ще однією позитивною рисою роботи є ретельний опис клінічних випадків, які демонструють практичне застосування запропонованого підходу до діагностики та лікування пацієнтів. Авторка також інтегрує мультидисциплінарний підхід, беручи до уваги не лише стоматологічні, але й гінекологічні та ендокринологічні аспекти. Це робить дослідження достовірним, наочним, а висновки обґрунтованими і корисними для клінічної практики. Наведений у роботі ілюстративний матеріал достатньо повно відображає результати дослідження.

Наукове і практичне значення отриманих результатів

У дисертаційній роботі показано значущу відмінність між жінками менструального циклу та жінками із аменореєю щодо частоти та характеру внутрішньосуглобових патологій, таких як передні дислокації менісків, сплюсненість суглобових головок, дегенеративні зміни менісків, остеофіти та гіпоплазія виростків. За результатами дослідження було виявлено зв'язок між концентрацією естрадіолу та дегенеративними змінами менісків у жінок, що вказує на потенційний вплив гормонального статусу на розвиток внутрішньосуглобових патологій та можливість вивчення взаємозв'язку між гормональними змінами та прогресуванням дисфункції СНЩС. Виявлено кореляційний зв'язок між рівнем ОК та гіпоплазією відростків у пацієток з менструальним циклом. Використано програму Siemens Magnetom Avanto для вимірювання протонної щільності менісків СНЩС, що дозволило встановити різницю у протонній щільності заднього та переднього країв менісків у чоловіків та жінок і підтвердити статеві відмінності в розвитку їх дегенеративних змін. На основі результатів дослідження розроблено класифікацію внутрішньосуглобових патологій СНЩС за патогенетичними механізмами.

Отримані результати мають важливе практичне клінічне значення для діагностики та лікування дисфункції СНЩС, враховуючи вплив

гормональних та гінекологічних чинників на розвиток патологій СНЩС. Вагомими є отримані результати щодо зв'язку естрадіолу з дегенеративними змінами менісків, які дозволяють використовувати цей показник для моніторингу та прогнозування стану СНЩС у жінок і розробляти стратегію лікування для пацієток із дисфункцією СНЩС та гормональними порушеннями. Аналіз показників остеокальцину, як маркера для оцінки кісткової репаративної активності, результати щодо протонної щільності менісків, особливо у пацієток з наявним менструальним циклом можуть використовуватися для розробки нових методик прогнозування розвитку дегенеративних змін у пацієнтів з дисфункцією СНЩС. Дослідження ефективності капи у пацієнтів сприяє розробці індивідуалізованих підходів до лікування пацієнтів з патологією СНЩС, попереджує розвиток подальших ускладнень. Запропонована авторкою класифікація дисфункції СНЩС базується на патогенетичному підході, що дозволяє деталізувати патогенез патологій і розробити індивідуалізовані алгоритми лікування. На практиці результати дослідження сприяють стандартизації підходів до лікування СНЩС, зокрема використання капи Michigan-splint. Запропоновані рекомендації щодо співпраці з іншими фахівцями (ортодонтами, гінекологами) роблять лікування системним і спрямованим на усунення не лише симптомів, але й основних причин захворювань. Таким чином, робота має високу практичну цінність і може бути рекомендована як у повсякденну клінічну практику, так і в наукові дослідження для подальшого вдосконалення методів діагностики та лікування дисфункції СНЩС.

Результати дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес і лікувальну роботу Ужгородського національного університету, Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, КП «ПОКЛ ім. М.В. Скліфосовського ПОР», Національного університету охорони здоров'я ім. П.Л. Шупика, Харківського національного медичного університету,

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним за науковим керівництвом д.мед.н.,

професора В.М. Новікова. Автор самостійно провела аналіз наукової літератури та патентного пошуку, виконала усі дослідження та науково обґрунтувала отримані результати. Особисто провела клінічне обстеження та лікування пацієнтів із дисфункцією скронево-нижньощелепних суглобів, підготувала наукові публікації та отримала авторське свідоцтво. Самостійно написала всі розділи дисертації, проаналізувала та узагальнила результати дослідження. У наукових публікаціях автора висвітлено основні положення та результати дисертаційного дослідження.

Публікації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації та їх достовірність базується на матеріалах опублікованих 15 наукових праць, з яких у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, що цитуються міжнародними наукометричними базами, опубліковано 6 статей, 1 - у закордонних виданнях, що входить до наукометричної бази Scopus, 1 - у виданнях, що індексуються Web of Science, 4 тези доповідей в матеріалах науково-практичних конференцій. Отримано 1 патент України на корисну модель та 2 авторських права на твір.

Оцінка змісту роботи, її значення у цілому, зауваження щодо оформлення. Дисертація Коросташової М.А. оформлена за класичною схемою та повністю відповідає вимогам до наукових праць. Робота написана українською мовою, стиль викладання логічний, чіткий, легкий для сприйняття. Дисертація викладена на 207 сторінках, охоплює основні розділи, включаючи анотацію, список скорочень, вступ, розділ огляд літератури, матеріали та методи дослідження, два розділи власних досліджень, обговорення, висновки, рекомендації, список джерел (193 наукові праці) та додатки. Робота ілюстрована 44 рисунками та 18 таблицями.

У вступі чітко розкрито актуальність теми дослідження, обґрунтовано значущість поліетіологічного підходу до вивчення СНЩС та важливість врахування факторів гормонального впливу на стан СНЩС. Актуальність

теми обґрунтована детально, з акцентом на ґендерну схильність до патології, зумовлену естрогенною залежністю, що робить дослідження сучасним і важливим для клінічної практики. Розглянуто історичний аспект проблеми (включаючи синдром Костена) та сучасні уявлення про поліетіологічність і складність патофізіологічних механізмів дисфункції СНЩС. У науковій новизні чітко визначено унікальність отриманих результатів, серед яких вперше виконаний аналіз протонної щільності менісків. Робота орієнтована на практичне впровадження з акцентом на індивідуалізацію лікування, що підвищує її значущість для клінічної медицини. Важливим аспектом є інтеграція дослідження у тематичний план кафедри, що забезпечує його системність і послідовність. У вступі автор демонструє глибоке розуміння проблеми, послідовно обґрунтовуючи всі аспекти дисертаційної роботи. Однак, доцільно було б вказати результати впровадження запропонованих методик діагностики і лікування пацієнтів.

У огляді літератури докладно розглянуто історичні та сучасні відомості про етіологію, патогенез, гормональний вплив на розвиток дисфункції СНЩС. Розкрито роль сучасних методів діагностики та лікування дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба, що дозволяє всебічно охопити проблему. Особлива увага приділена естрогеновій залежності, що робить дослідження актуальним і перспективним. Огляд літератури містить конкретні дані про частоту патологій та їх клінічні прояви, що допомагає краще зрозуміти масштаб проблеми, має достатній об'єм і викладений на 21 сторінці.

У другому розділі «Матеріали і методи дослідження» викладено детальний план проведення дослідження, критерії формування груп, а також опис специфічного анкетування та методів, включаючи ЕМГ і МРТ. Детально описано рентгенологічні та лабораторні методи діагностики при захворюваннях скронево-нижньощелепного суглоба, зокрема концентрації гормону Е2 та білка остеокальцину. Представлено науково обґрунтований

підхід до збору даних, який відповідає високим стандартам. В цілому розділ викладений інформативно, на 12 сторінках, зауважень немає.

В 3 розділі дисертації наведені результати аналізу анкет, лабораторних, променевих та електроміографічних досліджень. Підрозділи розкривають значущість гормональних змін у розвитку дисфункції СНЩС, порівняльний аналіз між групами, кореляційні зв'язки між концентраціями естрадіолу, остеокальцину та змінами в менісках. Особливу увагу приділено аналізу протонної щільності менісків, що є інноваційним підходом до діагностики. Дослідження ЕМГ демонструє вплив застосування шини-капи на біоелектричну активність жувальних м'язів. На основі результатів χ^2 тесту вказано на існування статистично значущої залежності між статтю пацієнтів та частотою випадків остеоартрозу і гіпоплазії суглобових відростків, зокрема, жінки більш схильні до розвитку остеоартрозу, порівняно з чоловіками, які частіше страждають на гіпоплазію відростків. В цілому розділ викладений інформативно, на 47 сторінках, зауважень немає.

У розділі 4 представлено комбінований підхід до діагностики та лікування пацієнтів, зокрема радіологічно-візуалізаційний підхід до діагностики дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба. Зосереджена увага на мультидисциплінарному підході, що включає застосування МРТ, зонографії, КТ, ортопантомографії, а також співпрацю стоматологів, ортодонтів, гінекологів та ендокринологів. Представлені клінічні випадки ілюструють ефективність терапії із застосуванням капи Michigan-splint. Розділ викладений інформативно, ілюстрований 19 рисунками.

У розділі «Обговорення результатів дослідження» проведено детальний аналіз та узагальнення описаних даних у розділах власних досліджень. Особливий акцент зроблено на впливі гормональних змін на суглоби, включаючи кореляції між рівнями естрадіолу, остеокальцину та дегенеративними змінами. Запропонована класифікація внутрішньосуглобових порушень СНЩС є практичним інструментом для

клінічної роботи. Проведено обґрунтований аналіз отриманих результатів і їх порівняння з даними літератури.

Висновки сформульовані чітко, відповідно до мети та відповідають поставленим завданням. Отримані результати дослідження достатньо висвітлені в наукових працях і доповідях на конференціях, опубліковані роботи повністю відображають основний зміст дисертації. Практичні рекомендації сформульовані чітко, обґрунтовано.

Дисертаційна робота пройшла антиплагіатну перевірку, робота є незалежною. Дані експертного висновку щодо автентичності авторського тексту - 99% - свідчить про повну відповідність принципам академічної доброчесності.

Зауваження. На наш погляд в тексті недостатньо описано, як результати ЕМГ можуть бути інтегровані в клінічну практику. Запропоновану класифікацію варто доповнити аналізом її ефективності в практичному застосуванні.

Однак, вказані зауваження мають виключно рекомендаційний характер, не змінюють основної ідеї роботи та не применшують її наукової новизни й практичної важливості, зберігаючи загальне позитивне враження від дисертації.

В процесі роботи над дисертацією виникли деякі дискусійні запитання:

1. Чи використовували Ви в своїй практиці еластичні накушувальні шини?
2. Які параметри турно-амплітудного аналізу ЕМГ можна використовувати для діагностики інших форм м'язово-суглобових патологій?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Коросташової Марії Анатоліївни на тему «Удосконалення діагностики та комплексного лікування пацієнтів з дисфункціями скронево-нижньощелепного суглобу, обумовлених змінами гормонального стану» є завершеною працею, у якій отримані нові науково

обґрунтовані теоретичні і практичні результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання в стоматології, а саме - підвищення ефективності діагностики у пацієнтів із захворюваннями скронево-нижньощелепного суглоба через вивчення впливу гормональних змін на функцію та топографію елементів суглоба та подальше застосування ортопедичної корекції в складі комплексного лікування. Дисертація є фундаментальною науковою роботою, яка охоплює всі необхідні аспекти вивчення СНЩС, демонструє глибоке розуміння теми, логічну послідовність викладу та практичну значущість. Детальні приклади використання класифікації значно підвищують її цінність для клінічної практики, власне результати використання капи Michigan-splint і вплив оклюзійної терапії після її завершення.

За актуальністю теми, методичним рівнем виконання, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів, обґрунтованістю наукових положень і висновків, їх достовірністю та повнотою викладу в опублікованих працях, дисертаційна робота Коросташової Марії Анатоліївни на тему «Удосконалення діагностики та комплексного лікування пацієнтів з дисфункціями скронево-нижньощелепного суглобу, обумовлених змінами гормонального стану» повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 - Стоматологія.

Офіційний опонент

Завідувач кафедри ортопедичної стоматології
Івано-Франківського національного медичного
університету МОЗ України,

доктор медичних наук, професор

Заслужений діяч науки і техніки України

Підпис Засвідчую

ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

08 01 2025 р.

Підпис ЗАНЦК

Прізвище ЗАНЦК

З.Р. ОЖОГАН